

MUNKÁCSY MIHÁLY (1844-1900)*Anyja gyermekével. Tanulmány a Siralomházhoz* | *Mother with her Child. Study for The Condemned Cell, 1869*Olaj, fa | Oil on wood, 50 x 37 cm
Jelezve balra lent | Signed bottom left: MunkácsyKezdő ár | Starting price: 24 000 000 Ft / 68 571 EUR
Becsérték: 40 000 000 – 60 000 000 Ft
Estimate: 114 286 – 171 429 EURPROVENIENCIA | PROVENANCE:
| Georg Oeder festőművész (1846-1931)REPRODUKÁLVA | REPRODUCED:
| Velhagen & Klafings: Monatshefte, XX. Jahrg. Band II., 1905/1906, 177. oldal*munkácsy***AZ ELSŐ MUNKÁCSY-MONOGRÁFIA**

1899-ben a bielefeldi és lipcsei székhelyű, akkor már több mint hatvan éves Velhagen & Klasing könyvkiadó monográfiát jelentetett meg Munkácsy Mihályról. A kiadó 1895 és 1941 között megjelent *Művészmonográfiák* (Künstler-Monographien) című sorozatában a Munkácsy-kötet volt a negyvenedik, s a Rafaelloval, Rubensszel, Rembrandttal és Michelangelóval induló sorozat 122 kötete a múlt és a jelen szín-

te minden jelentős művészenek munkásságát feldolgozta. A tekintélyes névsorban Munkácsyn kívül csupán egyetlen magyar művésznak jutott még hely, László Fülöpnek, Otto von Schleinitz 1913-as monográfiájában.

Az F. Walter Ilges által írt 132 oldalas és 120 jó minőségű fotóreprodukción tartalmazó Munkácsy-monográfia részletesen beszámolt többek között Munkácsy düsseldorf-i éveiről, a

feltűnő külsejű, karakteres fiatalember gyors népszerűvé válásáról, egyedi életstílusáról (Munkácsy nem ivott alkoholt, s amikor először telepedett le a híres művészkávéház, a Malkasten asztalához, nem sört, vagy bort rendelt, hanem – ékes tájszólással – „Ain Glos Wosser“-t, vagyis csak egy pohár vizet), s természetesen a Düsseldorfban készült festményekről is.

MUNKÁCSY DÜSSELDORFBAN

Munkácsy Mihály 1868 októberében Münchenből érkezett Düsseldorfba. Itt készültek el azok az első főművei, melyek megalapozták későbbi hazai és nemzetközi hírnevét. Az *Ásító inas*, a *Té-péscsinálók*, s mindenekellett a *Siralomház*. Düsseldorfban Munkácsy a szándéka szerint Ludwig Knaus tanítványa szeretett volna lenni, aki meg is dicsérte addigi munkáit, de már a *Siralomház* vázlatai alapján megpróbálta lebeszélni az ifjút a túl nagy feladatról. Ám amikor

a kép 1869 karácsonyára elkészült, maga Knaus sietett gratulálni Munkácsynak. Beismerte tévedését, hogy nem bízott eléggé Munkácsyban, de hozzátette, másodszor már nem fog tévedni, amikor fényes jövőt jósol a fiatal művésznak. A kép eredeti, német címe „*Az elítélt utolsó napja*” volt, míg Magyarországon már szinte születése pillanatától kezdve a ma is használt *Siralomház* címen emlegették a festményt. 1869 októberében is e szavakkal adott hírt a festmény ké-

szültéről a Nefelejts című lap: „*Munkácsy Mihály széptehetségű festész hazánkfia Düsseldorfban ismét egy genre-képen dolgozik, mely siralomházat ábrázol. E képet egy angol műbarát számára festi, kinek a vázlat nagyon megtetszett s ki a festész által kért díjat (10,000 frank) rögtön megígérte s Munkácsynak 100 tallért azonnal le is fizetett. A kép legelőször a párisi múkiállításon lesz kiállítva.*”

1. Munkácsy Mihály: Siralomház I. 1869-70
Magyar Nemzeti Galéria

2. Munkácsy Mihály: A konyhában

3. Anya gyermekével. Tanulmány a Siralomházhoz, 1869

TANULMÁNYOK A SIRALOMHÁZHOZ

Munkácsy nagy körültekintéssel alkotta meg a festményt, járta a várost modellek után kutatva, bátran leszóltva bárkit, akit érdekesnek talált. Egy egyébként kellemes úriembert például e szavakkal szólított meg: „Önnek olyan bűnözőarca van, kell, hogy modellt üljön nekem!” Ez a derék düsseldorfi polgár lett aztán a kép főszereplőjének, az elítélt gonosztevőnek a modellje. Őröla több közeli fejtanulmány is készült, s Munkácsy

külön tanulmányokon dolgozta ki az iszonyattal elforduló öregasszony, az előtérben settenkedő inasfiú, vagy a bal oldali férficsoport alakjait: a pipás figurát és a leszegett fejjel álló kalapos fiatalembert.

A kompozíciónak van egy dramaturgiai értelemben vett főszereplője (az elítélt), s van egy kompozicionális tekintetben vett főalakja is. A kép középtengelyében, a báméskodó nép

és az elítélt környezetéhez tartozó szereplők (a fegyveres őr, a rab felesége és gyermeke) között egy gyermekét tartó anyát látunk. Olyan motívum ő, amilyennel a későbbiek során Munkácsy csaknem minden nagyobb kompozícióján találkozunk. Ez a gyermekét tartó anya felbukkan a *Tépécsinálók*on, a *Zálogház*on, az *Éjjeli csavargó*kon, megannyi kisebb zsánerképen, sőt még a *Krisztus-trilógia* képein is.

EGY NÉVJEGYSZERŰ MOTÍVUM: AZ ANYA ÉS GYERMEKE

Ez a motívum, az anya és gyermeke kettőse Munkácsy életképfestészetének egyik névjegyszerűen azonosítható vezérmotívuma. Első megjelenése pedig épp a *Siralomház* 1869-es kompozícióján fordul elő. A befejezett, nagy képen azonban az anya a nézővel szembe fordulva jelenik meg, tekintetét kissé az elítélt felé fordítva, míg az arcával zokogva a tenyerébe temetkező női alak a kép szélén helyezkedik el. Az ő karján nincs gyerek, sőt, úgy tűnik, hogy az őhöz tartozó gyermek épp az előtte tétován

tébláboló kislány lehet, ki nyilván nem érti még, hogy mi is ez a nagy felfordulás körülötte.

A most, mintegy százhusz év után felbukkant anya-gyerek kompozíció a *Siralomház* egyik nagyon korai stádiumában készülhetett. Nem a későbbiekben már oly ismertté vált modellbeállítással találkozunk itt, hanem szinte az egész motívum első megfogalmazásával. Az anya, miközben karján tartja az alig egyévesnek látszó kicsijét, arcát elfordítja, s köténye felhajtott végével próbálja felfogni könnyeit.

Ezzel a beállítással Munkácsy későbbi képein már nem találkozunk, s emiatt akár furcsának és szokatlannak is érezhetjük ezt a kompozíciót. Ám éppen ez adja meg ennek a képnek a különleges értékét: Munkácsy ezen a képen első ízben fogalmaz meg egy olyan motívumot, a gyermekét tartó anya motívumát, ami kisebb módosításokkal, de végig jelen lesz majd a későbbi nagy zsánerképein.

A már említett bielefeldi és lipcsei székhelyű Velhagen & Klasing könyvkiadó nemcsak művészmonográfiáiról volt híres és népszerű, hanem az 1886 óta megjelenő képes családi havimagazinjairól, a roppant egyszerűen csak *Velhagen und Klasing's Monatshefte*-nek nevezett kiadványairól is. A füzetek betűtípusa, tipográfiája szinte teljesen megegyezett a *Művészmonográfiák* arculati elemeivel. A gótbetűs szöveg

a könnyebb olvashatóság kedvéért két hasábra tördelve jelent meg, s elegáns megoldás volt a lapok fejlécén végig futó cím (a kötet, vagy a cikk címe) is. Ennek a családi magazinnak az 1905/1906-os kötetében jelent meg először – s ismereteink szerint utoljára is – a most vizsgált festményünk reprodukciója is. A kötetben semmi nem szól Munkácsyról, a kép csupán egy illusztráció, az alábbi felirattal: „*Munkácsy M.*

tanulmánya az Elítélt című festményhez. G. Oeder professzor úr tulajdona, Düsseldorf.”

A kiadó, nemcsak Munkácsy monográfiáját adta ki, hanem nyilvánvalóan a művész halála után is számontartotta Munkácsy izgalmasabb alkotásait. Georg Oeder professzor pedig, mint a kép egykori tulajdonosa, külön is szót érdemel.

4. Munkácsy avenue-de-Villiersi műtermében, Párizsban

5. Műteremben

GEORG OEDER A FESTŐ ÉS ORIENTALISTA

Az aacheni születésű Georg Oeder (1846–1931) 1869-ben telepedett le Düsseldorfban, ahol haláláig a város megbecsült polgára maradt. Jómódú származású lévén, palotát építtetett magának a népszerű művészkávéház, a Malkasten közvetlen szomszédságában, a Jacobistrassén. 1873-tól fogva ez volt az otthona, s ez lett egyre terebélyesebbé váló japán és keleti gyűjteményének is a helye, ami afféle magánmúzeumként is működött. Oeder Németországban az elsők között kezdett foglalkozni a japán művészet gyűjtésével, s gyűjteményét más városokban is bemutatta. Mindezek mellett tájképfestő is volt. A festészettel jobbra csak műkedvelő módon foglalkozott, de ennek ellenére őt is a düsseldorfi festőiskola egyik tagjaként tartják számon. Az 1890-es években egészségügyi okokból felhagyott a festészettel, s attól kezdve kizárólag az ázsiai és japán művészetnek és

gyűjteményének szentelte idejét. Hagyatékát 1943 októberében árverezték el Bécsben, pazar düsseldorfi palotája pedig a második világháborúban pusztult el.

Bár arra vonatkozóan nincsenek forrásaink, hogy Oeder milyen viszonyban volt Munkácsyval, nehéz elképzelni, hogy a Malkasten utcájában lakó Oeder ne járt volna rendszeresen abba a kávéházba, ahol Munkácsy is gyakran megfordult, s ami egyébként sem volt messze Munkácsynak a Ritterstrassén lévő műtermétől. Kellett, hogy személyesen ismerjék egymást, s ismeretségüknek éppen ez a festmény a tanúja. Képzelnünk csak el: ott él Düsseldorfban egy gazdag fiatalember, aki festő és műgyűjtő egy személyben. Ott lakik a művészek törzshelye közepében, s bár még csak 1869 karácsonyán járunk, már lehetősége van arra, hogy megtekintse egy magyar festőnek a városszerte híressé vált ké-

pét a művész óvárosi műtermében. Pénze is van, hogy az akkor még alig ismert Munkácsytól megszerezze híres képének egy tanulmányát. S nyilván az ő személyes együttműködése is kellett ahhoz, hogy 1905-ben egy országosan ismert könyvkiadó reprodukciót készíttessen a nála lévő festményről, amit aztán egy népszerű kiadványában meg is jelentessen, ráadásul ő, a gyűjtő neve alatt. Oeder, aki akkor már professzor Oeder volt, büszkén és minden érdek nélkül vállalhatta, hogy ő is egy Munkácsy-kép tulajdonosa.

Ez a festmény Munkácsy kortársától, egy vele szinte egykorú düsseldorfi művész tulajdonából, s egy Munkácsyval személyes kapcsolatban lévő könyvkiadó reprodukciójával került most a szemünk elé. Szinte olyan, mintha egyenesen Munkácsy műterméből érkezett volna...

BELLÁK GÁBOR